

Kabzińska, Iwona

"Młodzież akademicka w kreowaniu nauki. Nauki Humanistyczne", red. Ryszard Droba, Adam Bobryk, Marta Jakubiak, Siedlce 2008 : [recenzja]

Szkice Podlaskie 16, 201-206

2008

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez **Muzeum Historii Polski** w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Młodzież akademicka w kreowaniu nauki. Nauki Humanistyczne, redakcja Ryszard Droba, Adam Bobryk, Marta Jakubiak, Wydawnictwo Akademii Podlaskiej, Siedlce 2008, ss. 198

Kolejny, jakże ważny i interesujący, tom przygotowany przez pracowników Akademii Podlaskiej, będący prezentacją wybranych prac młodych badaczy, jest znakomitą wizytówką wielu ośrodków naukowych. Zebrano tu 32 artykuły, których autorzy związani są na co dzień z placówkami badawczymi działającymi w Polsce i poza jej granicami (Litwa, Białoruś, Ukraina), reprezentującymi nauki humanistyczne. Autorom i redaktorom należy pogratulować wyboru tematów. Dotyczą one w większości ważnych problemów społecznych, kulturowych, językoznawczych oraz kwestii historycznych. Wiele wyników badań omawianych w artykułach może znaleźć zastosowanie w praktyce. Stanowią one także cenne źródło do studiów o charakterze porównawczym. Widoczne jest poza tym zaangażowanie młodych badaczy, pasja, pragnienie powiedzenia czegoś nowego, podzielenia się własnymi osiągnięciami naukowymi, refleksją nad istotnymi problemami, komentarzem do wybranych zjawisk występujących współcześnie lub w przeszłości.

Większość autorów zamieszczonych tu artykułów prezentuje wysoki poziom, dobrą znajomość literatury przedmiotu, umiejętność formułowania myśli w sposób klarowny, przyciągający uwagę czytelników. W licznych tekstach omawiane są wyniki oryginalnych badań. Ich autorzy ukazują zarazem nowe pola badawcze, inspirują do dalszych poszukiwań. Przedstawione przez nich hipotezy są sformułowane w sposób zwięzły, logiczny, a dowodzenie przebiega z zachowaniem wymogów naukowych procedur. Widoczne jest dobre opanowanie warsztatu naukowego, umiejętność stawiania pytań badawczych i poszukiwania odpowiedzi na nie.

W krótkich z konieczności tekstach nie jest możliwe zaprezentowanie obszernych wywodów, rozwinięcie podjętych tematów. Bardzo ważne jest natomiast zasygnalizowanie problemów stanowiących przedmiot zainteresowań badaczy, ukazanie najważniejszych osiągnięć, wyników badań, wskazanie podstawowej literatury, inspiracja do dalszych studiów. Pytania stawiane przez młodych badaczy dotyczą ważnych problemów społecznych, m.in.: kwestii bezpieczeństwa ekologicznego i jego związku z bezpieczeństwem narodowym (Mariusz Cizek); koncepcji bezpieczeństwa narodowego (Łukasz Świącicki), sytuacji osób niepełnosprawnych w polskim społeczeństwie, widzianej z perspektywy przedstawicielki tej właśnie grupy (artykuł Eweliny Tankielun); wpływów zewnętrznie narzuconych poglądów na ich interioryzację (na podstawie stosunku do adopcji i informowania o niej dzieci) (artykuł Bożeny Antanović, Pauliny Dąbrowskiej i Eweliny Romanowskiej); sła-

bo dotychczas zbadanego zagadnienia związków między neurolingwistyką, postrzeganą jako uzupełnienie socjologii, a komunikacją interpersonalną, będącą procesem twórczym, rządzącym się własnymi prawami (Anna Balicka); zmian w sferze języka polskiego dotyczących nazewnictwa odnoszącego się do kobiet oraz odbicia zmian społecznych w języku (Marta Bogdańska); wad wymowy u dzieci z początkowych klas szkoły podstawowej i z przedszkoli oraz ich oddziaływania na emocjonalny, społeczny i poznawczy rozwój dziecka. Autorki (Ewa Dzieciół i Monika Gryczka) podkreślają znaczenie poprawnej wymowy, widzianej jako element kultury języka, zwracają też uwagę na konieczność dostępu jak największej liczby dzieci do opieki przedszkolnej, by już na tym etapie można było wychwycić ewentualne nieprawidłowości wymowy i zacząć odpowiednie ćwiczenia.

Kolejny tekst dotyczy obecności słownictwa wywodzącego się z języka ludności wiejskiej w języku codziennym szerszej grupy etnicznej/narodowej (znakomitym przykładem jest terminologia stosowana w odniesieniu do kalendarza). Autorka (Żanna W. Grib) dowodzi, że ludowa etymologia wielu słów nie może być rozpatrywana, jak to się często zdarza, jako anomalia językowa, lecz jako pełnoprawny język. Interesujący artykuł poświęcony jest procesowi kształtowania się tożsamości lokalnej mieszczan żywieckich i prognozom związanym z funkcjonowaniem tej grupy w przyszłości (Sabina Grzybek). Artykuł zawiera interesujący materiał źródłowy, który może być wykorzystany w badaniach porównawczych oraz w studiach nad różnymi rodzajami tożsamości społeczno-kulturowej. Poziomu lokalnego dotyczy także tekst Marty Jakubiak poświęcony Adwentystom Dnia Siódmego i ich obecności w Siedlcach. Autorka omawia historię tej religii, jej początki i rozwój na terenie Polski. Przypomina ponadto, że relacje między tzw. nowymi religiami (nowymi ruchami religijnymi, sektami) i religiami tradycyjnymi są ciągle napięte, budzą kontrowersje i wzajemne animozje. Dodam, że rozwiązywanie tej kwestii i ułożenie pozytywnych stosunków między wyznawcami różnych religii w wielokulturowych społeczeństwach, także w Polsce, jest jednym z trudniejszych wyzwań, przed którymi stoi współczesny świat.

Część tekstów poświęcona została problemom historycznym. Za wyjątkowo ciekawy i cenny poznawczo uważam artykuł Marka Kapciaka, w którym przypomniane zostały etapy rozwoju edukacji historycznej w Polsce. Ukazano także wybrane sylwetki historyków i omówiono ich poglądy na nauczanie historii. Interesujący jest krótki artykuł Diany Ciszek informujący o koncepcji wojny, sformułowanej przez Jana Romera w drugiej połowie lat dwudziestych XX w. Z dzisiejszej perspektywy naiwne wydaje się pytanie: „Czy w przyszłości będą jeszcze wojny?”. Jest to pytanie retoryczne, a odpowiedź udzielona przez Ro-

mera nie pozostawia wątpliwości: walka jest wpisana w nasze życie, a jej źródłem są najczęściej rozbieżne interesy różnych osób i grup. Romer słusznie przewidział, że wojna obejmować będzie coraz więcej obszarów naszego życia, nie tylko sferę militarną, lecz także ekonomiczną i psychologiczną. Szkoda, że autorka nie opatrzyła wywodów Romera własnymi komentarzami, ukazując chociażby ciągłą aktualność sformułowanych przez niego sądów. Wśród bardzo dobrych tekstów dotyczących kwestii historycznych znajduje się artykuł Józefa Szostakowskiego i Michała Treszczyńskiego poświęcony Konstantemu Tyszkiewiczowi - badaczowi rzeki Wilii. Przybliża on znakomicie postać Tyszkiewicza i jego ogromne, nieznane szerzej dokonania.

Pobieżnie potraktowany został temat symboliki i znaczenia motywów roślinnych w obrzędowości dorocznej (Anna Grabińska-Szcześniak). Jest rzeczą zrozumiałą, że na kilku stronach nie sposób wyczerpująco opisać tak szerokiej problematyki. Można jedynie przedstawić krótki opis prowadzonych przez siebie badań, dokonać lakonicznego przeglądu literatury, działanie to jednak zawsze będzie rodzić niedosyt. Lepszym rozwiązaniem jest, moim zdaniem, skupienie się na wybranym, nawet stosunkowo wąskim zagadnieniu, jednym wątku, i omówienie go w miarę szczegółowo. Podejmowanie bardzo szerokich zagadnień siłą rzeczy prowadzi do znacznych skrótów i uproszczeń, nie ma bowiem miejsca na ich dokładne omówienie. Godny uwagi jest artykuł Wiktora W. Kirienki. Autor prezentuje wyniki własnych badań socjologicznych, mających – co należy szczególnie podkreślić - charakter porównawczy. Dotyczą one m.in. poglądów młodzieży studenckiej z wybranych regionów Rosji, Białorusi, Ukrainy i Polski na niektóre problemy wynikające z transformacji systemowej oraz charakteru relacji społecznych w różnych środowiskach. Autor zwraca także uwagę na wpływ warunków życiowych, doświadczeń historycznych, języka i kultury na świadomość etniczną/narodową mieszkańców badanych obszarów.

Obserwując zmiany społeczne trudno nie dostrzec pogłębiającego się problemu narkomanii. Zespół autorów reprezentujących Studenckie Koło Naukowe Diagnozy i Leczenia Uzależnień z Uniwersytetu Warszawskiego zadaje bardzo ważne pytanie o zmiany jakości życia następujące u osób uzależnionych od narkotyków i tych, które zdecydowały się na terapię. Rozważania poparte są wynikami badań empirycznych, które zostały przeprowadzone przez młodych badaczy. Jakość życia określana jest przez nich m.in. za pomocą zasugerowanych przez Autorów terminów: 'pragnienie życia', 'pasja życia', ale też 'poczucie bezradności'. Szkoda, że młodzi naukowcy nie oddali głosu badanym przez nich osobom i nie zacytowali używanych przez nie określeń własnej sytuacji. Problemowi narkomanii, która dla wielu osób staje się sty-

lem życia i źródłem powstawania określonych zachowań, poświęcony jest także artykuł Przemysława Zakrzewskiego. Autor dzieli się swoimi obserwacjami dotyczącymi obecności narkotyków w tzw. clubbingu, będącym jednym z nowych wzorów kulturowych aprobowanych przez część młodzieży. Podane w tekście przykłady dotyczą studentów olsztyńskich uczelni, nie są oni jednak z pewnością środowiskiem wyjątkowym.

Kolejny ważny problem społeczny, związany z odniesieniami do wartości duchowych w procesie wychowaniem młodego pokolenia, poruszyła Irina Mirczuk. Kwestia ta rozpatrywana jest na przykładzie młodzieży ukraińskiej. Autorka zwraca m.in. uwagę na ożywienie życia religijnego na Ukrainie w ostatnich latach, obecność różnych wyznań, ale też na trudności, jakie wielu członkom społeczeństwa ukraińskiego sprawia określenie rozmaitych pojęć religijnych i identyfikacja z którymś z wyznań (dotyczy to także osób uważających się za wierzące). Optymistycznie wyglądają wyniki badań przeprowadzonych przez autorkę wskazujące na zaangażowanie religijne dużej części młodzieży, pogłębianie wiary, poszukiwanie odpowiedzi na wiele fundamentalnych pytań związanych z wyznawaną religią. Jednocześnie jednak obserwuje się proces odchodzenia części społeczeństwa od praktyk religijnych oraz utratę wiary u niektórych osób. Ich procent nie jest wysoki, rośnie natomiast liczba osób zainteresowanych ukraińskimi tradycjami i nauką języka ukraińskiego. W artykule podjęty został istotny problem wyboru wartości, mający znaczenie nie tylko dla poszczególnych jednostek, lecz także dla przyszłości całego społeczeństwa.

Problemom współczesnej edukacji na poziomie szkół wyższych poświęcony jest artykuł Rusłana Szudło. Godna podkreślenia jest troska o podniesienie poziomu nauczania na tym etapie i szukania konkurencyjnych rozwiązań organizacyjno-instytucjonalnych, które by to zadanie ułatwiły. Podobnym problemom poświęcony jest tekst Swietłany Szudło. Autorka szuka m.in. odpowiedzi na pytania jakiego rodzaju system edukacji jest potrzebny współczesnemu społeczeństwu i co należy uczynić, by system oświaty państwowej był konkurencyjny wobec innych systemów. W jakim kierunku powinny zmierzać reformy systemów edukacji na Ukrainie? Jak należy ów system modernizować?

Uwagę licznych badaczy przyciąga świat reklam. Urszula Misztal wskazuje, jakich argumentów witalnych używają twórcy reklam, by manipulować odbiorcami. Aneta Pawelczyk-Piłat przedstawia natomiast świetną analizę reklam adresowanych głównie do mężczyzn, w których wykorzystany został odpowiednio przetworzony i unowocześniony obraz biblijnej Ewy-kusicielki. Autorka nie kryje zdziwienia, że kobiety godzą się na przedmiotowe traktowanie przez twórców reklam i powielanie „patryjarchalnych stereotypów”. Reklama wszak ma

być zauważona, a osiąga się to m.in. przez celową prowokację i uderzenie w dotychczas obowiązujące wartości. Do grupy artykułów poświęconych wybranym zagadnieniom związanym z reklamą należy także bardzo ciekawy tekst Anny Wójcik. Odwołując się do przykładów rosyjskojęzycznych informacji umieszczonych na opakowaniach produktów spożywczych, autorka wskazuje przykłady manipulowania odbiorcami.

Problemem, o którym bardzo często mówi się w potocznym dyskursie jest kwestia poczucia bezpieczeństwa obywateli. Staje się ona jednym z głównych problemów naszych czasów. Badania przeprowadzone przez osoby związane ze Studenckim Kołem Naukowym Etnosocjologów z Akademii Podlaskiej dotyczyły właśnie subiektywnych ocen poczucia bezpieczeństwa mieszkańców tego miasta i okolicznych miejscowości (artykuł Anety Ostanek). Badania pozwoliły także na zaznaczenie na mapie miasta szczególnie niebezpiecznych (w społecznym przekonaniu) miejsc. Wskazano także na rolę policji i władz miasta w zapewnianiu bezpieczeństwa mieszkańcom. Z badań wynika, że w subiektywnym odczuciu osób mieszkających w Siedlcach lub w ich okolicach bezpieczeństwo znacznie się poprawiło. Komentując tekst można dodać, że byłoby dobrze, gdyby inne miejscowości również mogły się poszczycić wzrostem poczucia bezpieczeństwa ich mieszkańców i skutecznymi działaniami odpowiednich instytucji w tym zakresie. Co należy uczynić, by tak się stało? Jeden z problemów szeroko omawianych przez współczesnych badaczy dotyczy zmian w przestrzeni miejskiej. W tym nurcie mieści się artykuł Małgorzaty Sasiadek, poświęcony zmianom w funkcjonowaniu tej przestrzeni w wyniku powstawania w nich galerii handlowych coraz częściej wdzierających się do centrów miast. Niezwykle interesujące i trafne są przedstawione przez autorkę porównania owych galerii z miejskim rynkiem. W artykule ukazane zostały zmiany w funkcjonowaniu rynku. Autorka zwróciła również uwagę na konkurencyjność galerii wobec rynku oraz na ich występowanie jako współczesnych wizytówek miast, zwłaszcza w oczach przedstawicieli młodego pokolenia.

Zmiany, jakim podlega społeczeństwo konsumpcyjne obejmują nie tylko przestrzeń poszczególnych miejscowości. Konsumpcjonizm wpływa na ludzkie zachowania i poglądy. Niezwykle ciekawe są rozważania Magdaleny Sternak dotyczące związku między kulturą konsumpcji a sposobem rozumienia patriotyzmu. Odwołując się do wyników badań przeprowadzonych wśród uczniów olsztyńskiego gimnazjum, autorka wykazała m.in., że mimo znaczącego wpływu konsumpcyjnego stylu życia na zachowania i poglądy młodzieży, wciąż jeszcze młoda generacja hołduje wartościom takim jak rodzina, miłość, przyjaźń, zdobycie wykształcenia. Zauważalna jest jednak słaba znajomość polskich tradycji i brak zainteresowania rodzimym dziedzictwem kultu-

rowym. Zmienia się też sposób widzenia wartości, jaką jest patriotyzm. Autorka bardzo dobrze ukazała, w jaki sposób szerszy kontekst społeczno-kulturowy i polityczny wpływa na sposób rozumienia określonych pojęć (w tym przypadku pojęciem tym jest właśnie 'patriotyzm'). Są pytania, które nigdy się nie dezaktualizują. Dotyczą one np. ludzkich losów i dążeń, sensu życia, uwikłania w historię, samego Człowieka. Kwestię tę podejmują badacze reprezentujący różne dyscypliny, także pisarze. Przykładem może być A. Płatonow, przypomniany przez Aleksandrę Piotrowską, która omawia napisaną przez tego autora powieść zatytułowaną „Wykop”. Książka ta interpretowana jest często jako krytyka ustroju komunistycznego i rewolucyjnych przemian. Autorka natomiast słusznie podkreśla, że dla Płatonowa o wiele ważniejsza od krytyki ustroju była refleksja nad Człowiekiem, wartościami duchowymi oraz życiem jednostki zmuszonej do funkcjonowania w systemie komunistycznym.

Redaktorzy przyjęli zasadę przedstawiania poszczególnych tekstów według alfabetycznego układu nazwisk autorów. W następstwie takiego zabiegu sąsiadujące ze sobą artykuły dotyczą często bardzo różnych zagadnień. Być może należałoby rozważyć możliwość pogrupowania artykułów w tematyczne bloki, porządkując w ten sposób teksty według kryterium tematyczno-merytorycznego. Każdy sposób ma swoje wady i zalety. Nie twierdzę, że wyodrębnianie bloków jest zabiegiem zdecydowanie lepszym niż alfabetyczny układ nazwisk autorów, przedstawiam jedynie propozycję do rozważenia.

Iwona Kabzińska
Instytut Archeologii i Etnologii PAN